

Opiniestuk 7 juli 2020 - Dienstencheques in de zorg

“Is men vergeten waarom men met dienstencheques is begonnen?”

Het Vlaams Parlement keurt een resolutie goed om een verdere toekomst van de dienstenchequesector mogelijk te maken. Deze breed gedragen resolutie maakt dat er eindelijk en ten gronde een discussie kan plaatsvinden over de dienstenchequesector. Daar zijn we als een van de grootste thuiszorgorganisaties in Vlaanderen zeer tevreden mee. Want de bevoegde ministers dienen op deze manier ook het systeem van de dienstencheques in de zorg te herzien.

Het is toch opmerkelijk hoe kort bij sommigen het (politieke) geheugen reikt. Vooral wanneer een project van groot algemeen maatschappelijk belang langzaam verglijdt naar pure particuliere commerce. Dit is opmerkelijk het geval met de sector van de dienstencheques. In een periode waar zwartwerk tierde, waar de werkloosheid bij laaggeschoolden hoog was en het debat van work-life balance actueel werd, had de eerste paarse regering een krachtige oplossing ontwikkeld om deze drie maatschappelijke problemen van antwoord te dienen.

Het systeem van dienstencheques werd op 1 januari 2004 geboren en resulteerde onmiddellijk in opmerkelijke resultaten. Vooral Vlaanderen had de boodschap begrepen en talrijke initiatiefnemers groeiden als paddenstoelen uit de grond. Of het nu lokale overheden, sociaal ondernemers, interim-bedrijven of commerciële onderhoudsfirma's waren, iedereen zag een opportuniteit om vanuit hun eigen insteek een rol te spelen om zwartwerk aan te pakken, om laaggeschoolden tewerk te stellen en een bijdrage te leveren aan een emancipatorisch reveil van de arbeidsmarkt.

We moeten toegeven dat het systeem met een riante overheidssteun ook zeer aantrekkelijk was. De belastingbetaler kon hiermee leven omdat hij op deze manier als gebruiker van een functionele en fiscale return kon genieten. Of hoe een nobele socio-economische maatschappelijke doelstelling plots ook big business is geworden voor meer dan 1 miljoen gebruikers, 140 000 werknemers en 1 800 bedrijven.

Meer dan 15 jaar en vele evaluatiestudies verder, voelt men aan dat de economische logica achter dit systeem toch niet zo vanzelfsprekend meer is en dat vooral de ethische basis compleet zoek is wanneer men dieper kijkt naar de oorspronkelijke doelstellingen. Kan men wel spreken van een zuivere economische markt als de overheid voor meer dan 62% tussenkomt in de kostprijs? Is deze zwaar gesubsidieerde sector niet verplicht een breder maatschappelijke opdracht te vervullen? Moet de vraag niet gesteld worden: heeft de vorige Vlaamse regering wel de juiste keuze gemaakt door de doelgroep uit te breiden terwijl er hier nog veel laaggeschoolde langdurig werklozen zijn en nu voornamelijk werknemers uit Oost-Europa hier komen poetsen zonder noemenswaardige return voor de Belgische Staat? Is het vandaag nog verantwoord dat een subsidieerde (commerciële) sector een gemiddeld bruto uurloon van 11,5 euro uitbetaalt aan een dienstenchequewerknemer en dat de beneficiant daarvoor amper 7,2 euro moet betalen? Kleeft aan deze lonen en aan soms bedenkelijke arbeidscontracten wel degelijk het emancipatorisch karakter voor de 98% vrouwen die in deze sector zijn tewerkgesteld? Waarom wordt in geen enkele analyse de ethische bedenking gemaakt dat in een gesubsidieerde dienstenchequesector dividenden worden uitbetaald?

Wordt het niet tijd om de sector van de dienstencheques anders te evalueren? Hebben we ook iets geleerd uit de coronamiserie hoe we met deze sector moeten omgaan? Is het nu niet het momentum om de ethische puntjes op de i te plaatsen, wanneer de Vlaamse regering de poort open zet om met dienstencheques in zorg in te breken?

Wij pleiten van wel. Momenteel staat de ontwikkeling van een mogelijks congruent beleid tussen de profit- en de non-profitsector met betrekking tot de dienstencheques ter discussie in het parlement. De visies op de toekomst van de dienstencheques lopen vandaag ver uit mekaar. Er dreigt een zeer sterk gepolariseerd debat gevoerd te worden dat enkel refereert naar 'goedkoper' en 'goedkoper', terwijl het eigenlijk moet gaan over maatschappelijke 'meerwaarden'.

Terwijl de social profit sector zich uit de naad heeft gewerkt tijdens de coronacrisis en ook alles in het werk heeft gesteld om in de sector van de dienstencheques de tewerkstelling te prioriteren naar zorgbehoevenden en essentiële beroepen, heeft de commerciële sector gewoonweg de boeken gesloten en zich genesteld in het systeem van technische werkloosheid. De werknemers werden meteen nog eens getroffen en mochten hun laag inkomen nog eens zien dalen met 30%. Dat de coronamiserie er heftig heeft ingehakt in de sector van de dienstencheques, zal niemand tegenspreken. De compensatieregels rolden dan ook netjes van de regeringsbanken, terwijl er weinig reflectie werd gemaakt van de bredere maatschappelijke opdracht die deze sector placht te hebben.

Wat wij zeker weten, mocht men nu beslissen om dit systeem te introduceren en in te passen in het overheidsbudget, dan zou het nooit zo schandalig goedkoop zijn voor de gebruiker, dan zou de fiscale aftrek in een compleet andere context worden gesitueerd, dan zou er misschien zelf geen sprake meer zijn van een intermediaire chequeleverancier of zouden de erkende dienstenchequebedrijven geen loonsubsidie meer krijgen maar zouden zij moeten werken volgens resultaatgerichte parameters.

Het moet gezegd, door de komst van de dienstencheques heeft de social profit sector in de thuiszorg het ernstig probleem van de wachtlijsten voor de huishoudhulp bij ouderen snel en efficiënt kunnen oplossen. Meer nog, er zijn veel klanten uit de inkomens gerelateerde aanvullende thuiszorg die gemuteerd zijn naar de dienstencheques, omdat het goedkoper is. Wat de perversiteit van het systeem nog pijnlijker duidelijk maakt. Nu wordt de social profit sector in een afwegingsmodus geplaatst met de commerciële sector, alsof appels en peren hetzelfde zijn. Daarenboven heeft de social profit sector het ethisch meer en meer moeilijk met de economische finaliteit van deze sector, waarbij voornamelijk vrouwen 'gevangen' gehouden worden in hun job zonder opleidings- en loopbaanmogelijkheden.

In plaats van de gevaarlijke weg op te gaan om met dienstencheques de sector van de zorg aan te vallen en daardoor de complete willekeur (in competenties, in kwaliteitsbewaking, in verloning, in de uitbouw van een noodzakelijke zorgcontinuüm, etc...) los te laten op kwetsbare doelgroepen, zou men beter weer eens naar de essentie terug gaan waarvoor destijds het systeem van de dienstencheques werd opgericht.

Het wordt dus tijd anders te kijken naar deze sector. We gooien het kind niet met het badwater weg. Het lijkt ons interessanter en tegelijkertijd eerlijker en rechtvaardiger om een fundamenteel onderscheid te maken tussen het gebruik van dienstencheques voor louter comfortdiensten en dienstencheques voor zorg gerelateerde diensten.

We maken hierbij een verschillend fiscaal en financieel regime voor beide sectoren. Dienstencheques in de comfort worden daardoor een louter commercieel gegeven in het kader van comfortdiensten bij niet zorgbehoevenden en moeten dus los worden gezien van het zorg continuüm.

Daarnaast voegen we uren dienstencheques in de zorg toe aan het urencontingent van de aanvullende thuiszorg en dito voorwaarden.

Het is en blijft een kwestie dat het geweten niet botst met de 'goede bedoelingen'. En we mogen nooit vergeten waarom de wetgever iets in het verleden heeft gestemd. Om het met woorden van Oscar Wilde af te ronden: de enige plicht die we hebben tegenover het verleden, is haar te gunste herschrijven.

Karin Van Mossevelde en Erwin Devriendt

